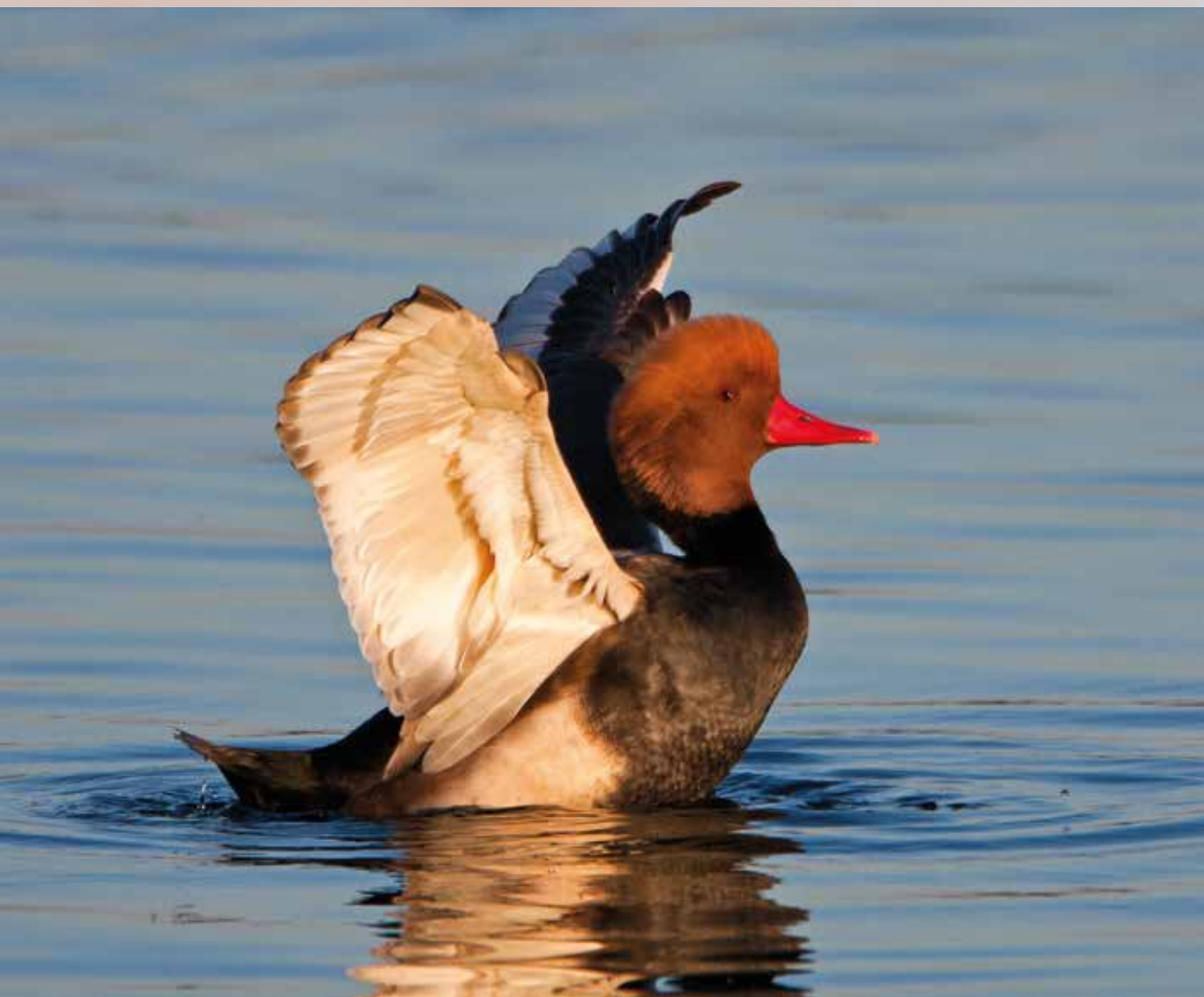

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 17 1 ● 2018

● Ringslang (*Natrix helvetica*).
Foto: Annemiek Stevenhagen.

20 jaar ringslangbroeihopen *Amsterdamse Bos*

In 1997 werden op het westelijke deel van de Amstelveense en Kleine Poel de eerste broeihopen aangelegd. Deze broeihopen worden elk jaar gemonitord.

Vanaf 1994 worden op de oostelijke oeverlanden van de Amstelveense en Kleine Poel en langs de Muuseumspoorlijn de resultaten van ringslangbroeihopen gevolgd. In 1997 worden ook de broeihopen in het westelijke deel van de Amstelveense en Kleine Poel, onderdeel van het beheergebied Amsterdamse Bos, gemonitord. Vanaf 2006 wordt door het Amster-

damse Bos uitvoering gegeven aan de doelstellingen van de Groene AS. De Groene AS is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en verbindt ecologisch gezien Amstelland met Spaarnwoude. Een van de doelstellingen van de Groene AS is het in stand houden van de ringslangpopulatie in het gebied van de Amstelveense en Kleine Poel en het bevorderen van de verspreiding. Het aanleggen van broeihopen is daar onderdeel van. De eerste broeihopen voor ringslangen zijn aangelegd langs de Landscheidingsvaart ter hoogte van het voormalige CCB-terrein, in noordelijke richting naar de oeverlanden Nieuwe Meer en polder Meerzicht; vanaf 2010 ook in westelijke richting naar de oever van de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder. In de winter van 2016-2017 is, als onderdeel van de Groene AS, de ecologische verbindingzone langs

de Ringvaart vanaf de faunapassage Nieuwe Meerlaan naar de Nieuwe Meer gerealiseerd.

Verslag 2017

In het voorjaar van 2017 zijn in het Amsterdamse Bos vijftien broeihopen aangelegd (zie overzichtskaart). Bij de broeihopen zijn markeringspalen geplaatst om te voorkomen dat de broeihopen tijdens maaiwerkzaamheden over het hoofd worden gezien. In verband met werkzaamheden zijn de broeihopen Opslag Radar en Faunapassage Nieuwe Meerlaan niet aangelegd. Op woensdag 21 oktober 2017 zijn de broeihopen afgegraven en gemonitord. In elf van de vijftien broeihopen zijn eieren gelegd (zie tabel). In de broeihoop Aalschol-verhangplek – aangelegd in 2013 – zijn de meeste eieren gevonden, namelijk 764 eieren. Hiervan zijn er 733 uitgekomen. Het is verhe-

- Overzicht van de in 2017 in het Amsterdamse Bos gemonitorde broeihopen. Zie voor beschrijving de tabel. Kaart: Auke Brouwer.

- Met vrijwilligers worden de broeihopen afgegraven zodat de eieren geteld kunnen worden. Foto: Johan van den Berg.

gend dat broeihoop Zagerij Kleine, die na jaren weer is aangelegd, direct in gebruik is genomen. In de broeihopen Landscheidingsvaart/A9 – vaak de tophopen – zijn in 2017 slechts drie eieren gevonden. De hopen lijken te zijn verstoord. In de broeihoop CCB, waar vaak geen legfels worden gevonden, zijn nu 91 eieren gelegd met een

broeihopen Schinkelbos fase II, Land van Bakker en Nieuwe Meer Klaphek, zijn geen eieren aangetroffen. Bij de laatste hopen zijn wel eens ringslangen gesignaleerd, maar er zijn nooit eieren gevonden. In het Amstelveense deel van het Poelgebied zijn in de broeihoop Museumtramlijn/Jan Tooroplaan 53 eieren gelegd.

Uiteindelijk is de broeihoop boven de A9 zelfs een van de meest succesvolle geworden.

resultaat van 85 uitgekomen eieren. In de ecozone Land van Bosse zijn sinds 2011 afwisselend een, twee of geen hopen aangelegd. In al die jaren zijn slechts eenmaal in een hoop een paar eieren gevonden. Dit jaar werden in de hoop Ecozone Land van Bosse A voor het eerst eieren gevonden, namelijk 114. Een bemoedigend succes. In de overige

In totaal zijn er in 2017 in de verschillende broeihopen van het Amsterdamse Bos 1921 eieren gelegd waarvan er 1832 (95,4%) zijn uitgekomen (zie tabel). Hoewel er beduidend minder eieren waren, ontloopt het slagingspercentage dat van 2016 (96,2% uitgekomen) nauwelijks. Daarmee blijft het bestand op peil.

Resultaten 1994-2017

In de beginjaren van het monitoren lag de concentratie op het Poelgebied, het oorspronkelijke kerngebied onder de snelweg A9. In figuur 1 is te zien dat het aantal gevonden eieren met een piek in de jaren 2005-2009 – vermoedelijk vanwege het voor de ringslang goede evenwicht tussen de temperatuur en de regenval in voorjaar en zomer – een stijgende lijn laat zien. De jaarlijkse hoeveelheid uitgekomen eieren in de in het kerngebied aangelegde broeihopen was behoorlijk stabiel. Vanwege de geleidelijke stijging is er dan ook geen reden tot zorg over het voortbestaan van de soort op deze locatie. Opvallend is ook dat de afgelopen twee jaar vrijwel alle eieren zijn uitgekomen. In noordelijke richting boven de A9 heeft het een aantal jaren geduurd voor er resultaten zichtbaar werden, maar uiteindelijk is de broeihoop

Hoe het voor mij begon

Na al een aantal jaren in het Amsterdamse Bos te hebben gewerkt, werd mij gevraagd om het jaarlijkse aanleggen en controleren van de ringslangbroeihopen te gaan coördineren. Geen vreemde gedachte want ik woonde destijds in het bos in de voormalige kwekerswoning, midden in het kerngebied van de ringslang. De kruipruimte van het huis deed al jaren dienst als overwinteringsplaats voor ringslangen en er lag in de tuin al een succesvolle broeihoop. Inmiddels doe ik dit al weer een jaar of tien.

Mijn familie kan nog steeds niet begrijpen waarom ik meewerk aan het welzijn en de verspreiding van deze "griezelige doodenge beesten", in samenwerking met Martin Melchers, Caspar Rienstra, boscollega's en vrijwilligers. Maar ik kan alleen maar zeggen dat het mij veel voldoening geeft om een positieve bijdrage te kunnen leveren aan het voortbestaan en de verspreiding van een bijzonder dier waarvan veel bosbezoekers van het druk bezochte Amsterdamse Bos het bestaan niet vermoeden. Door recent DNA-onderzoek blijkt dat er verschillende soorten ringslangen in Europa voorkomen. In Nederland leeft alleen de soort *Natrix helvetica*. Deze soort heeft een zeer groot verspreidingsgebied in Europa en omvat Frankrijk tot aan de Pyreneeën, België, Engeland, Duitsland ten westen van de Rijn tot aan de Alpen en Noord-Italië.

Annemiek Stevenhagen

NR	ABOS Poelgebied 2017	totaal eieren	uitgekomen	niet uitgekomen
1	Fietspad Colijnweg-A9	0	0	0
2	Colijnweg 200 - tuin	152	152	0
3	Sloot Kwekerij-Bloesempark	126	114	12
4	Schapenlandje	279	275	4
Totaal Poelgebied		557	541	16
ABOS overig 2017				
5	CCB-terrein	91	85	6
6	Landscheidingsvaart-A9	3	3	0
7	Begrazingsweide zuidzijde	63	63	0
8	Tankval	170	162	8
9	Aalscholverhangplek	764	733	31
10a	Land van Bosse - ecozone	114	113	1
10b	Land van Bosse - ecozone	93	77	16
11	Opslag Radar		niet aangelegd	
12	Land van Bakker	0	0	0
13	Nieuwe Meer Klaphek	0	0	0
14	Faunapassage		niet aangelegd	
15	Schinkelbos Fase II	0	0	0
16	Zagerij KLN 134	66	55	11
Totaal ABOS overig 2017		1.364	1.291	73
Totaal Amsterdamse Bos 2017		1.921	1.832	89
Amstelveen Museumspoorlijn 2017		53	50	3
Totaal ABOS - Amstelveen 2017		1.974	1.882	92

Resultaten broeihopen ringslangen Amsterdamse Bos - Amstelveen periode 1994-2017. Voor locaties zie de kaart op pag. 17.

boven de A9 zelfs een van de meest succesvolle geworden. De meest noordelijke broeihopen in de buurt van het Nieuwe Meer zijn nog niet succesvol, ondanks dat er wel ringslangen worden gezien. Vermoedelijk vinden de slangen in de slecht begaanbare rietlanden hier natuurlijke broeihopen. De verspreiding richting Ringvaart gaat goed en is succesvol te noemen door het stijgende aantal gevonden eieren. De ringslang heeft de aangelegde broeihopen op de dammen naast het evenemententerrein weten te vinden!

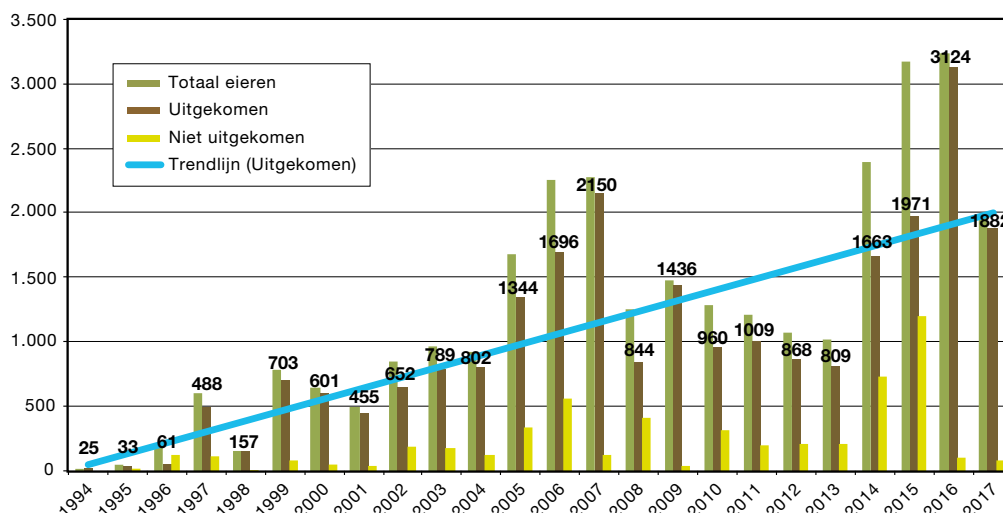
Door het in 2016 opnieuw openma-

ken van de faunapassages onder het fietspad parallel aan het Museum-tramlijntje en het aanleggen van een v-vormige takkenril is een veilige verbinding met het Amstelveense biotoop van de ringslang ontstaan en worden er vanaf 2016 aan de Amstelveense kant ook weer eieren gevonden, al blijven de resultaten ten opzichte van voorgaande jaren achter (zie figuur 2).

Bevindingen, conclusies en aanbevelingen

In de afgelopen twintig jaar is het aantal ringslangen toegenomen door ondersteunende maatregelen

Figuur 1. Totaal aantal eieren Amsterdamse Bos en Amstelveen periode 1994-2017.

De aantallen in de grafieken hebben betrekking op het aantal 'uitgekomen' eieren. In enkele staafdiagrammen is de kolom 'niet uitgekomen' niet zichtbaar, omdat het aantal onder het grafisch weer te geven minimum uitkomt.

● De uitgekomen eieren worden geteld. Foto: Johan van den Berg.

zoals de aanleg van broeihopen, specifiek ‘ringslangvriendelijk’ beheer van oevers en verbindingsmaatregelen. Er lijkt zich een stabiele populatie te ontwikkelen. Vanwege de geïsoleerde ligging van de ringslangpopulatie in het Amsterdamse Bos ten opzichte van de andere populaties in Groot-Amsterdam is begonnen met de aanleg van broeihopen in nieuwe gebieden. Ook het geschikt maken van oevers in noordelijke en westelijke richting boven de A9, de aanleg van de ecologische verbindingszone en de in 2016 aangelegde faunapassage onder de Nieuwe Meerlaan zijn

onderdeel van de strategie ‘verbetering en uitbreiding ringslangbiotoop Amsterdamse Bos’.

De vraag is of de komende jaren door de herinrichtingsmaatregelen in het bos en langs de oever van de Ringvaart er een grotere verspreiding van de ringslang in het gebied gaat plaatsvinden. Bij een paar broeihopen lagen de ringslangeieren aan de oppervlakte. Waarschijnlijk is hier sprake van het graven door honden, andere beesten of door nieuwsgierige bosbezoekers. Enkele hopen lagen deels in de schaduw van bomen, struikgewas of riet. Snoeien is hier

een optie, zodat de broeihopen meer in de zon komen te liggen.

In 2018 is het plan om broeihopen aan te leggen in de nieuw gerealiseerde ecologische verbindingszone langs de Ringvaart, om zo de verspreiding van de ringslangpopulatie naar het noordwesten een nieuwe impuls te geven. Aan het zitmeubilair en de steigers zal het niet liggen. In het meubilair zijn ringslangpatronen verwerkt en wie weet kunnen bosbezoekers de komende zomers al vanaf deze nieuwe stoelen de ringslang zonnend aantreffen of voorbij zien zwemmen!

Annemiek Stevenhagen
Amsterdamse Bos
a.stevenhagen@amsterdam.nl
Caspar Rienstra
c.rienstra@chello.nl
Martin Melchers
martmelchers@gmail.com

Literatuur

- KONINGEN, H. & M. MELCHERS, 2003. De ringslang. In: DE JONGE, D. (red), 2003. Het Amsterdamse Bos, natuur dichtbij de stad. Schuyt & Co. Uitgevers, Utrecht.
- RIENSTRA, C., M. MELCHERS & A. STEVENHAGEN, 1994-2017. Jaarverslagen tellingen ringslangbroeihopen van het Amsterdamse Bos en Amstelveen.
- RAVON: www.ravon.nl.

● Figuur 2. Totaal aantal eieren Amstelveen periode 1994-2017.

